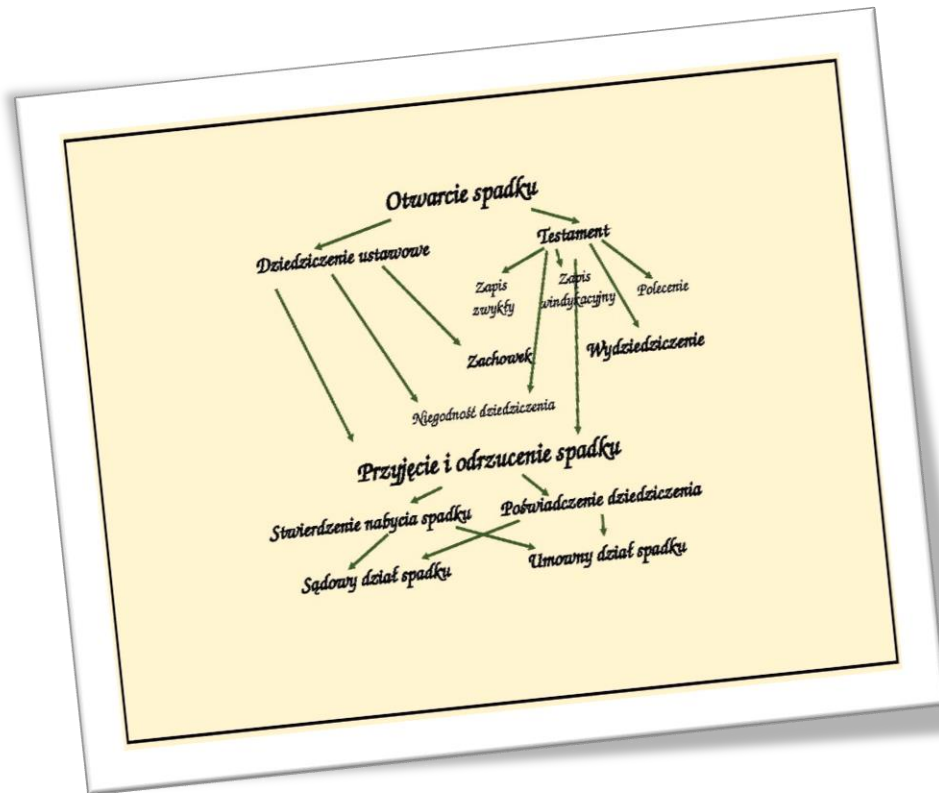

Kancelaria Adwokacka
Adwokat Agnieszka Krukowska

SPADKI

PRZEWODNIK

Tytułem wstępu - **SPADEK** otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Chwila otwarcia spadku jest miarodajna m.in. dla ustalenia kręgu spadkobierców testamentowych i ustawowych oraz zawartości spadku. W momencie otwarcia spadku dochodzi do dziedziczenia, a więc przejścia majątku osoby zmarłej na inne osoby. Zasadą jest, że spadkobierca musi przeżyć spadkodawcę. Osoby, które zmarły równocześnie nie mogą po sobie dziedziczyć. Jeżeli w chwili otwarcia spadku dziecko jest już poczęte, może być spadkobiercą, pod warunkiem że urodzi się żywe. Fundacja ustanowiona w testamencie również będzie miała zdolność dziedziczenia, jeśli zostanie wpisana do rejestru w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu.

Adw. Agnieszka Krukowska

Ul. Koszykowa 79A Lok. 45,
02-008 Warszawa

+48 504 139 738

agnieszka.krukowska@kancelariakrukowska.eu

www.kancelariakrukowska.eu

📌 Powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Możliwe jest również dziedziczenie części spadku z testamentu, a pozostałej części z ustawy. W pierwszej kolejności z ustawy dziedziczą DZIECI spadkodawcy oraz jego MAŁŻONEK. Dziedziczą oni w częściach równych, przy czym część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż $\frac{1}{4}$ całości spadku. Udział dziecka spadkodawcy, które nie dożyło otwarcia spadku, przypada jego zstępny w częściach równych. Zasada ta dotyczy również dalszych zstępnych. Jeśli spadkodawca nie miał zstępnych, dziedziczą po nim MAŁŻONEK i RODZICE. Udział spadkowy każdego z rodziców wynosi $\frac{1}{4}$ całości spadku. Wyjątek stanowi sytuacja, w której ojcostwo rodzica nie zostało ustalone, wówczas udział spadkowy matki spadkodawcy dziedziczącej w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy wynosi $\frac{1}{2}$ spadku. RODZICE spadkodawcy dziedziczą cały spadek w częściach równych, jeśli spadkodawca nie miał małżonka i zstępnych. Udział spadkowy rodzica, który nie dożył otwarcia spadku, dziedziczy RODZENSTWO spadkodawcy w częściach równych. Jeżeli którekolwiek z rodzeństwa spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku pozostawiając zstępnych, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego zstępny. W braku zstępnych spadkodawcy, jego rodziców, rodzeństwa i ich zstępnych, cały spadek dziedziczy MAŁŻONEK spadkodawcy. W braku zstępnych, małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa spadkodawcy, cały spadek dziedziczą DZIADKOWIE spadkodawcy w częściach równych. Jeżeli któreś z dziadków spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada jego zstępny. W braku zstępnych tego z dziadków, który nie dożył otwarcia

spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, przypada pozostałym dziadkom w częściach równych. W braku małżonka spadkodawcy i krewnych, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada w częściach równych dla DZIECI MAŁŻONKA SPADKODAWCY, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku. W braku małżonka spadkodawcy, jego krewnych i dzieci małżonka spadkodawcy, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek dziedziczy GMINA ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy. Jeżeli ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Rzeczypospolitej Polskiej nie da się ustalić albo ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, spadkobiercą ustawowym staje się w ostateczności SKARB PAŃSTWA.

📌 Dziedziczenie testamentowe oparte jest na woli spadkodawcy i ma pierwszeństwo przed dziedziczeniem z ustawy. Testamentem jest konkretny oryginalny dokument sporządzony w sformalizowany sposób osobiście przez testatora. Swobodę testowania gwarantuje późniejsza możliwość odwołania całego testamentu jak i jego poszczególnych postanowień. Obowiązuje zakaz sporządzania testamentów wspólnych. Kodeks cywilny dzieli testamenty wg kryterium formy na zwykłe oraz szczególne. Testamenty zwykłe to testamenty własnoręczne, notarialne i allograficzne. Testator może w każdym czasie sporządzić testament w wybranej przez siebie formie zwykłej. Z formy szczególnej może skorzystać wyłącznie, jeśli wystąpią okoliczności przewidziane ustawą. Testamenty szczególne dzielimy na ustne, podrózne i wojskowe. Testament szczególnie traci moc z upływem 6 miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu. Bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego.

TESTAMENT WŁASNORĘCZNY (holograficzny)

testator może spisać wyłącznie osobiście, piśmem ręcznym, podpisując się pod treścią swojej ostatniej woli co najmniej czytelnie nazwiskiem. Spadkodawca powinien również opatrzyć dokument datą.

Osoby niewidome, niepiśmienne oraz niemogące pisać nie mogą testować w tej formie.

TESTAMENT NOTARIALNY stanowi akt notarialny i ma moc dowodową dokumentu urzędowego. Mogą z tej formy korzystać osoby nieme czy niesłyszące oraz osoby niepiśmienne. Dla testatora duże znaczenie może mieć fakt, iż jego ostatnia wola zostaje spisana przez profesjonalistę, który dba o warunki formalne aktu i pozwoli uniknąć

nieporozumień co do skutków prawnych, dokonanych przez spadkodawcę rozrządzeń. Notariusz przechowuje również oryginał testamentu notarialnego, co chroni dokument przed jego zniszczeniem przez osoby niezadowolone z ostatniej woli spadkodawcy.

Wyłącznie w testamencie notarialnym można ustanowić zapisy windykacyjne, które omówię w jednym z kolejnych wpisów.

TESTAMENT ALLOGRAFICZNY

sporządzany jest w ten sposób, iż w obecności dwóch świadków, testator oświadcza swoją ostatnią wolę ustnie wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie spadkodawcy spisyje się w protokole z podaniem daty jego sporządzenia, następnie protokół odczytuje się spadkodawcy w obecności świadków. Protokół ten powinien być podpisany przez testatora, osobę urzędową oraz przez świadków. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać protokołu,

należy to zaznaczyć w protokole ze wskazaniem przyczyny braku podpisu. Testament allograficzny może sporządzić osoba niewidoma. Osoby głuche i nieme nie mogą testować w tej formie. **TESTAMENT USTNY** sporządza się poprzez złożenie ustnego oświadczenia ostatniej woli w obecności trzech świadków, jeśli wystąpiły okoliczności przewidziane ustawą, a więc gdy istnieje obawa rychłej śmierci testatora albo zachowanie zwykłej formy testamentu wskutek szczególnych okoliczności jest niemożliwe lub bardzo utrudnione. Forma bardzo popularna, gdyż nadal wiele osób dokonuje rozrządzenia na wypadek śmierci dopiero „na łożu śmierci”. Testament ustny stwierdza się poprzez sporządzenie dokumentu prywatnego, który nie jest testamentem, ale zawiera spisane oświadczenie testatora. Taki dokument może spisać świadek albo osoba trzecia, wskazując miejsce i datę sporządzenia dokumentu, a także miejsce i datę złożenia oświadczenia przez spadkodawcę. Sądowy sposób stwierdzenia treści testamentu ustnego ma charakter subsydiarny. Skorzystanie z tego trybu jest możliwe tylko po śmierci spadkodawcy, wówczas, gdy nie doszło do sporządzenia dokumentu prywatnego i dodatkowo ograniczone terminem 6 miesięcy, liczonym od otwarcia spadku. Wówczas zeznania składają przed sądem trzej świadkowie testamentu ustnego.

TESTAMENT PODRÓŻNY to testament sporządzony przez spadkodawcę podczas podróży na polskim statku morskim lub powietrznym poprzez oświadczenie swej ostatniej woli dowódcy tego statku (zastępcy dowódcy) w obecności dwóch świadków. Dowódca (zastępca) spisuje treść tego oświadczenia, oznaczając jego datę,

a następnie w obecności świadków, odczytuje spadkodawcy treść tego pisma. Pismo podpisują następnie spadkodawca, świadkowie i dowódca (zastępca dowódcy). Jeżeli spadkodawca nie może się podpisać, to należy podać przyczynę braku możliwości złożenia jego podpisu. Z uwagi na powszechną dostępność do transportu lotniczego i morskogo testamentów podróжных właściwie już się nie spotyka.

TESTAMENT WOJSKOWY reguluje rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dn. 30.01.1965 r. w sprawie testamentów wojskowych, które przewiduje zamknięty katalog osób, które mogą sporządzić testament wojskowy. Ta szczególna forma rozrządzenia na wypadek śmierci może być sporządzony tylko w czasie mobilizacji lub wojny albo przebywania w niewoli. Rozporządzenie przewiduje cztery różne formy testamentu wojskowego. Rozwiązanie to jest przestarzałe, a testamenty wojskowe w praktyce zasadniczo nie występują.

📌 Co do zasady, spadek stanowi ogół majątkowych praw i obowiązków zmarłego.

Powołanie spadkobiercy jest prawem testatora, ale nie jest jego obowiązkiem. Jeśli zatem spadkodawca sporządzi testament, ale w swej ostatniej woli nie wskaże spadkobierców, wówczas ogół jego majątkowych praw i obowiązków przejdzie na spadkobierców wg porządku ustawowego. Testator może również ograniczyć się do zmodyfikowania w testamencie katalogu spadkobierców ustawowych. Spadkodawca może dowolnie ustalić liczbę swych spadkobierców i przypadające im udziały w spadku. Jeśli w testamencie brak określenia udziałów przypadających spadkobiercom, przyjmuje się, że dziedziczą oni w częściach równych. Zastrzeżenie warunku lub terminu, uczynione przy powołaniu spadkobiercy testamentowego, uważane jest za nieistniejące. Jednak powołanie takiego spadkobiercy będzie nieważne, jeśli z treści testamentu lub okoliczności wynika, że testator nie powołałby spadkobiercy bez zastrzeżenia tego warunku lub terminu.

Nie jest dopuszczalne powoływanie spadkobierców przez przeznaczenie im w akcie ostatniej woli konkretnych przedmiotów z majątku spadkowego. Znany ten motyw amerykańskich filmów. W polskim prawie spadkowym takie rozrządzenie będzie zapisem. Wyjątek stanowi sytuacja, w której spadkodawca wymieniając konkretne przedmioty przypadające konkretnym osobom (np. dom, działkę, dwa auta) wyczerpie w rzeczywistości składniki swego majątku. Wówczas osoby te będą traktowane jak spadkobiercy.

 Testator może skorzystać z instytucji podstawienia. Może zatem powołać spadkobiercę testamentowego na wypadek, gdyby inna osoba powołana jako spadkobierca ustawowy lub testamentowy nie chciała lub nie mogła być jego spadkobiercą. Jeśli spadkodawca nie zawrze takiego zapisu w swym rozrządzeniu, a jeden z powołanych przez niego spadkobierców nie będzie chciał lub nie będzie mógł po nim dziedziczyć, przeznaczony dla niego udział przypadnie pozostałym spadkobiercom proporcjonalnie do ich udziałów.

W pewnych kwestiach regulacje Kodeksu cywilnego chronią interesy osób najbliższych spadkodawcy, przyznając im uprawnienia niezależne od woli testatora. I tak, małżonek i inne osoby bliskie spadkodawcy, które mieszkały z nim do dnia jego śmierci, są uprawnione w dotychczasowym zakresie do korzystania z mieszkania i urządzenia domowego. Uprawnienie to przysługuje przez okres 3 miesięcy od otwarcia spadku. Wszystkie osoby, którym do mieszkania przysługuje tytuł prawny, zobowiązane są do znoszenia przez wskazany ustawą okres, faktu korzystania z mieszkania oraz znajdujących się w nim urządzeń domowych przez uprawnionych.

Kolejnym przykładem jest przepis pozwalający małżonkowi zachować przedmioty urządzenia domowego, z których korzystał w chwili śmierci współmałżonka łącznie z nim albo samodzielnie. Małżonek może żądać od pozostałych współspadkobierców przeniesienia na niego udziałów, w jakich odziedziczyli oni własność przedmiotów urządzenia domowego. Aby jednak z takim roszczeniem wystąpić, małżonek spadkodawcy musi być powołany do dziedziczenia z ustawy wraz z innymi spadkobiercami poza zstępnyimi spadkodawcy, którzy mieszkali z nim razem w chwili jego śmierci. Koniecznym jest również, aby do chwili śmierci spadkodawcy nie ustało wspólne pożycie małżonków.

Chronieni są również dziadkowie spadkodawcy. Każdy z dziadków spadkodawcy może żądać od spadkobiercy, który nie jest zobowiązany przez ustawę do alimentacji na jego rzecz, środków utrzymania w stosunku do swoich potrzeb i proporcjonalnie do wartości udziału spadkowego tego spadkobiercy. Warunkiem jest, aby dziadkowie spadkodawcy znajdowali się w niedostatku i nie mogli otrzymać środków utrzymania od osób, na których ciąży ustawowy obowiązek alimentacyjny. Spadkobierca może dokonać wyboru jakie świadczenie chce spełnić wobec uprawnionych dziadków spadkodawcy i może zdecydować, że zapłaci dziadkom spadkodawcy sumę pieniężną odpowiadającą wartości jednej czwartej części swego udziału spadkowego. Roszczenie dziadków spadkodawcy o charakterze alimentacyjnym przysługuje również względem spadkobierców ustawowych i testamentowych.

📌 Testator może sporządzić testament bez wskazywania spadkobierców.

W takim testamencie zawarte są najczęściej inne rozrządzenia spadkodawcy na wypadek jego śmierci: zapis zwykły, zapis windykacyjny, polecenie. Oczywiście wszystkie z tych postanowień mogą występować w testamencie obok rozrządzenia o powołaniu spadkobierców testamentowych.

ZAPIS ZWYKŁY jest postanowieniem testamentowym. Osoba, na rzecz której testator uczynił zapis, jest zapisobiercą. Roszczenie o wykonanie zapisu przysługuje więc zapisobiercy wobec spadkobiercy ustawowego lub testamentowego, od chwili otwarcia spadku. Obciążony obowiązkiem wykonania zapisu, musi spełnić określone w testamencie świadczenie majątkowe na rzecz zapisobiercy. Zapis zwykły musi mieć zatem postać świadczenia (np. zapłata wskazanej sumy pieniężnej, zwolnienie z długu). Możliwe jest również rozrządzenie testamentowe spadkodawcy stanowiące **ZAPIS DALSZY**. Zapisobierca obciążony zapisem dalszym, może zamiast wykonania dalszego zapisu, przenieść na dalszego zapisobiercę prawa, które sam otrzymał z tytułu zapisu uczynionego na jego rzecz. Zapis zwykły może zostać ustanowiony z zastrzeżeniem warunku lub terminu. Jeżeli spadkodawca nie określi terminu wykonania zapisu zwykłego, to zobowiązanie będzie miało charakter bezterminowy. Zapisobierca może zatem wezwać obciążonego zapisem zwykłym do wykonania, ale nie wcześniej niż niezwłocznie po ogłoszeniu testamentu. Zapisobierca obciążony dalszym zapisem może powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia, aż do chwili wykonania zapisu przez spadkobiercę. Roszczenie z tytułu zapisu przedawnia się z upływem 5 lat od dnia wymagalności zapisu. Zapisobierca nie ponosi odpowiedzialności za długi spadkowe.

 W testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego spadkodawca może ustanowić **ZAPIS WINDYKACYJNY**. Mocą tego rozrządzenia oznaczona osoba nabędzie z chwilą otwarcia spadku przedmiot zapisu. Kodeks cywilny zawiera zamknięty katalog przedmiotów zapisu windykacyjnego, wskazując, że może go stanowić rzecz oznaczona co do tożsamości, zbywalne prawo majątkowe, przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne oraz ustanowienie na rzecz zapisobiercy użytkowania lub służebności. Zapis windykacyjny jest bezskuteczny, jeżeli w chwili otwarcia spadku przedmiot zapisu nie należy do spadkodawcy albo spadkodawca był zobowiązany do jego zbycia, a także, jeśli w chwili otwarcia spadku przedmiot majątkowy, który miał być obciążony użytkowaniem lub służebnością nie należy do spadku albo spadkodawca był zobowiązany do jego zbycia. Co do zasady, wyłączono możliwość ustanowienia zapisu windykacyjnego pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu. Osoba na rzecz której spadkodawca ustanowił zapis windykacyjny, może zostać obciążona zapisem zwykłym. Zapisobierca windykacyjny odpowiada za długi spadkowe.

POLECENIE jest rozrządzenie testamentowym, którym spadkodawca wkłada na spadkobiercę lub na zapisobiercę obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania, ale nie czyni nikogo wierzycielem. Polecenie przewidziane jest dla świadczeń niemajątkowych, jako jedyna w tym zakresie forma prawna urzeczywistniająca ostatnią wolę spadkodawcy. Jest to również instytucja za pomocą której testator może zobowiązać konkretną osobę na wypadek swej śmierci, do wykonania świadczenia na swoją rzecz. Jeśli polecenie ma na celu korzyść jedynie osoby, która została obciążona tym poleceniem, to nikt nie może domagać się jego wykonania. Nikt bowiem nie ma interesu w tym, aby obciążony poleceniem na swoją rzecz, przysporzył sobie korzyści. Jeśli jednak rozrządzenie testatora ma na celu interes społeczny, żądać wykonania takiego polecenia może właściwy organ państwowy, każdy spadkobierca, a także wykonawca testamentu, jeśli taki został powołany. Pozostałe polecenia nie mieszczące się we wskazanych kryteriach, mogą być dochodzone przez każdego ze spadkobierców, a także wykonawcę testamentu.

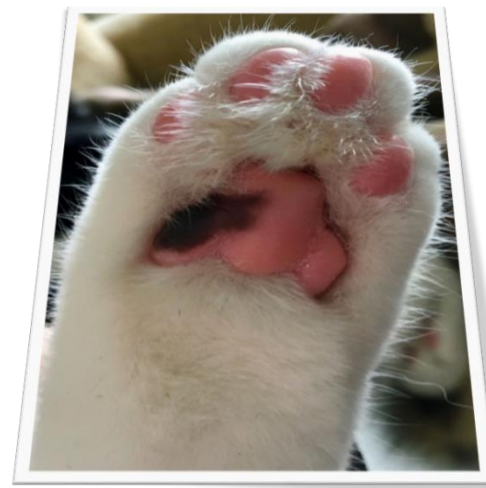
📌 Ustawa o ochronie zwierząt stanowi, że zwierzęta, jako istoty zdolne do odczuwania i cierpienia nie są rzeczami. Jednakże w sprawach nieuregulowanych, do zwierząt mają zastosowanie przepisy o rzeczach. Zwierzęta stanowią zatem przedmiot prawa własności i jako takie podlegają również dziedziczeniu.

🐕 Nasi pupile są często naszymi najlepszymi przyjaciółmi. W przypadku osób starszych, pies, czy kot, stanowi zazwyczaj jedynego towarzysza w samotności. Warto zatem zatroszczyć się o ich los po naszej śmierci. Trzeba bowiem pamiętać, że spadkobiercy bywają zainteresowani składnikami majątku pozostawionego przez zmarłego, poza właśnie jego zwierzęciem. Los takiego psa, czy kota jest bardzo niepewny. Powodów odmowy opieki nad osieroconym zwierzęciem może być wiele, niekoniecznie jest to brak empatii, często argumentem jest alergia lub brak akceptacji innych zwierząt przez któreś z tych mających zamieszkać pod wspólnym dachem.

🐈 Wisława Szymborska w wierszu pt. „Kot w pustym mieszkaniu” trafnie oddała rzeczywistość z jaką musi zmierzyć się nasz pupil, gdy nas zabraknie. Jeśli zatem wiemy, że nasi spadkobiercy nie będą mogli lub chcieli zająć się naszym zwierzęciem, należy kwestie dalszej opieki uregulować w testamencie. Wcześniej zaprezentowałam zagadnienia zapisu zwykłego, windykacyjnego i polecenia. Właśnie za pomocą tych rozrządzeń testamentowych spadkodawca może uregulować sytuację swojego pupila na wypadek swojej śmierci.

I tak, jeśli testator skorzysta z polecenia, musi liczyć się z tym, że jego wola będzie jedynie zobowiązaniem moralnym, a niewykonanie polecenia nie będzie rodziło konsekwencji w stosunku do obciążonego poleceniem opieki nad psem, czy kotem. W przypadku dyspozycji uczynionej w postaci zapisu zwykłego (zapisu dalszego), zapisobierca, który otrzymał np. pewną sumę pieniędzy pod warunkiem przejęcia opieki nad zwierzęciem spadkodawcy, może stracić przedmiot zapisu, jeśli nie będzie wywiązywał się należycie z tej opieki. Kontrolę nad prawidłowo sprawowaną przez zapisobiercę opieką, będą mieli spadkobiercy (wykonawca testamentu). Jeśli testator zdecyduje o sporządzeniu swej ostatniej woli w formie testamentu notarialnego, może uczynić zapis windykacyjny.

Poza osobami z kręgu rodziny i przyjaciół, testator może wybrać na zapisobiercę także fundację, statutowo sprawującą opiekę na zwierzętami. W tym przypadku, może to być zarówno fundacja już istniejąca, jak i taka, którą spadkobierca ustanowi w swym testamencie. W tym drugim przypadku warunkiem jest, aby fundacja została wpisana do rejestru w ciągu 2 lat od ogłoszenia testamentu.

📌 Sygnalizowałam, iż w pewnych kwestiach prawo spadkowe chroni interesy osób najbliższych spadkodawcy. Przykładem takiego zabezpieczenia jest **ZACHOWEK** należny zstępny, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy. Uprawnieni nabywają prawo do zachowku zgodnie z kolejnością powołania do dziedziczenia ustawowego. Zasadą jest, iż uprawnionemu do zachowku przysługuje $\frac{1}{2}$ wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Jeśli jednak uprawniony do zachowku jest trwale niezdolny do pracy albo małoletni, wówczas przysługują mu $\frac{2}{3}$ wartości tego udziału spadkowego.

Wybór sposobu zaspokojenia uprawnionego do zachowku pozostawiono spadkodawcy. Testator może zatem pozostawić uprawnionemu zachowek w postaci dokonanej na jego rzecz darowizny, powołać uprawnionego do spadku czy też uczynić zapisobiercą. Jeśli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku, to jego uprawnienie przyjmuje postać roszczenia o pokrycie pełnego zachowku. Jeśli jednak uzyskane przez uprawnionego do zachowku przysporzenie majątkowe nie pokrywa jego zachowku w pełni, uprawnionemu przysługiwane będzie roszczenie o uzupełnienie zachowku. Zobowiązani z zachowku w pierwszej kolejności są spadkobiercy, następnie zapisobiercy i dalej obdarowani przez spadkodawcę. Spadkobiercy obowiązani do zaspokojenia roszczenia z tytułu zachowku mogą żądać stosunkowego zmniejszenia obciążających ich zapisów zwykłych i poleceń.

Roszczenie o zachowek podlega dziedziczeniu przez spadkobiercę uprawnionego do zachowku, o ile należy on również do kręgu osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy. Roszczenie o zachowek przedawnia się z upływem 5 lat od ogłoszenia testamentu. Taki sam termin przedawnienia, ale liczony od dnia otwarcia spadku, obowiązuje roszczenie o uzupełnienie zachowku przeciwko obdarowanemu oraz zapisobiercy windykacyjnemu.

📣 WYDZIEDZICZENIE to pozbawienie zstępnych, małżonka

i rodziców spadkodawcy prawa do zachowku. Wyjątkowo więc, ustawodawca przyznał testatorowi prawo wyłączenia od zachowku, własnym oświadczeniem, osób naruszających wobec niego swe obowiązki.

Zasadniczo wydziedziczenie wyłącza także możliwość dziedziczenia z ustawy.

Przyczyną wydziedziczenia może być tylko podstawa wskazana w katalogu zamkniętym w ustawie spadkowej. Ważne, aby przyczyna wynikała z treści testamentu, a osoba wydziedziczona została indywidualnie oznaczona przez spadkodawcę. Ustawa spadkowa nie wykluczone

wydziedziczenia z dwóch, a nawet wszystkich podstaw równocześnie.

I tak, wydziedziczyć można uprawnionego, który wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Przyjmuje się, że zachowanie takie wyczerpuje osobę, która w sposób powtarzający się, umyślnie narusza zasady uznawane przez spadkodawcę i czyni to pomimo upomnień.

Po drugie, pozbawić zachowku można tego, kto dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej

obrazy czci. Katalog przestępstw, które dają taką podstawę jest szerszy niż wskazuje ustawa prawnokarna. Przestępstwa dopuszcza się sprawca niezależnie od roli jaką odgrywał (np. pomocnik, współsprawca) i stadium czynu (np. przygotowanie, dokonanie). Przy ustalaniu kręgu osób najbliższych spadkodawcy, należy zawsze odnieść się do konkretnego przypadku i rzeczywistych relacji łączących zmarłego z poszczególnymi osobami.

Nota prawna: Niniejsze opracowanie stanowi utwór w rozumieniu prawa autorskiego i może być wykorzystywane lub rozpowszechniane jedynie w celach informacyjnych oraz wyłącznie z notą o prawach autorskich oraz ze wskazaniem źródła informacji.

Treści zawarte w przewodniku służą celom informacyjnym i edukacyjnym, nie stanowią porady prawnej, ani opinii prawnej.

Po trzecie, podstawę do wydziedziczenia daje ten, kto uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych. Uchylenie się od obowiązków rodzinnych musi mieć charakter długotrwały. Zakres obowiązków będzie zawsze rozpatrywany w kontekście relacji jakie łączyły spadkodawcę z uprawnionym do zachowku, a więc będzie wyznaczony stosunkiem np. pokrewieństwa, czy małżeństwa. Konkretnie obowiązki małżeńskie, pomiędzy rodzicami i dziećmi, a także krewnymi, reguluje Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Klasyczny przykład uchylania się od swych powinności stanowi niealimentacja, porzucenie, czy zerwanie kontaktów ze spadkodawcą.

Jeżeli testator przed dokonaniem wydziedziczenia, przebaczył zstępnemu, małżonkowi, rodzicom, wówczas nie może wydziedziczyć tej osoby, gdyż okazana łaska usuwa przyczynę uzasadniającą pozbawienie prawa do zachowku. Akt przebaczenia jest aktem woli, którego treścią jest darowanie winy. Wystarczy, że spadkodawca działa z dostatecznym rozeznaniem co do osoby, której przebacza oraz dostatecznym rozeznaniem, co do przewinienia, które chce puścić w niepamięć.

Na koniec jeszcze jedna uwaga - zstępnemu wydziedziczonego zstępnego są uprawnieni do zachowku, chociażby wydziedziczony przeżył spadkodawcę. Uprawnienie do zachowku dalszych zstępnych jest bowiem ich prawem własnym do zachowku. Może zdarzyć się i tak, że przypadający zachówek dla wnuka, w przypadku, gdy jest nim małoletni, będzie wyższy, niż ten, który przypadał wydziedziczonej córce.

✦ **NIEGODNOŚĆ DZIEDZICZENIA** jest instytucją prawa spadkowego, która pozwala na mocy orzeczenia sądowego wykluczyć potencjalnego spadkobiercę od dziedziczenia. Analogiczne reguły dotyczą zapisobierców. Spadkobierca uznany za niegodnego wyłączony zostaje od dziedziczenia ustawowego i testamentowego oraz pozbawiony prawa do zachowku. Niegodny uważany jest bowiem za nieistniejącego w chwili śmierci spadkodawcy i jako taki nie ma zdolności dziedziczenia.

O niegodności orzeka właściwy sąd cywilny, na wniosek każdego, kto ma interes w uzyskaniu takiego orzeczenia. Stroną powodową może więc być zarówno ten, kto ma w uznaniu konkretnego beneficjenta spadku za niegodnego, interes majątkowy, jak i ten, kto kieruje się wyłącznie pobudkami etycznymi.

Osoba mająca interes w uznaniu spadkobiercy za niegodnego, na zgłoszenie swego żądania ma rok. Termin ten biegnie od dnia, w którym dowiedziała się o przyczynie niegodności. Jednocześnie z żądaniem tym można wystąpić jedynie w ciągu 3 lat od otwarcia spadku. Wraz z upływem tych terminów wygasa możliwość wystąpienia z powództwem o uznanie spadkobiercy za niegodnego.

Kodeks cywilny w sposób wyłączny wymienia przyczyny uzasadniające orzeczenie o niegodności, dzieląc je przy tym na III grupy:

I. Czyn spadkobiercy, dający podstawę do uznania jego niegodności, może być skierowany bezpośrednio przeciwko osobie spadkodawcy. Dzieje się tak, gdy spadkobierca dopuszcza się umyślnego, ciężkiego przestępstwa wobec spadkodawcy. W toku postępowania sąd bada, czy zachowanie danej osoby stanowiło przestępstwo, następnie czy to przestępstwo było ciężkie i dalej, czy popełniono je umyślnie i czy zostało wymierzone wobec osoby spadkodawcy. Co do zasady, wszystkie elementy zachowania potencjalnego spadkodawcy oceniane są w kategoriach prawa karnego.

II. Potencjalny spadkobierca może także dopuścić się przewinienia wymierzonego w zasadę swobody testowania. Taka sytuacja ma miejsce, gdy spadkobierca podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności. W tym przypadku ustawodawca chroni porządek dziedziczenia przed próbami jego naruszenia, w celu obejścia rzeczywistej woli testatora.

III. W końcu, spadkobierca może wystąpić przeciwko samemu testamentowi, poprzez jego umyślne ukrycie lub zniszczenie, a także podrobienie lub przerobienie testamentu albo świadome skorzystanie przez spadkobiercę z testamentu podrobionego lub przerobionego przez inną osobę.

Spadkobierca nie może być uznany za niegodnego, jeżeli spadkodawca mu przebaczył. Analogicznie jak przy wydziedziczeniu, tak i w tym przypadku okazana łaska przez spadkodawcę usuwa przyczynę uzasadniającą uznanie za niegodnego. Wystarczy, że spadkodawca działa z dostatecznym rozeznaniem co do osoby, której przebacza oraz dostatecznym rozeznaniem, co do przewinienia, które chce puścić w niepamięć.

✦ Prawo spadkowe nie nakłada obowiązku dziedziczenia. Z chwilą otwarcia spadku na spadkobierców jako przywilej przechodzi ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego i jako taki może zostać przez oświadczenie potencjalnego spadkobiercę przyjęty albo odrzucony. Spadkobierca powinien złożyć swoje oświadczenie przed sądem lub notariuszem, w terminie 6 miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o tytule swego powołania, przy czym oświadczenie takie jest nieodwołalne. Po upływie ustawowego terminu uprawnienie wygasa. Dla spadkobiercy dziedziczącego z ustawy termin biegnie od chwili, w której powziął on wiedzę o śmierci spadkodawcy. W przypadku spadkobierców testamentowych, bieg terminu rozpoczyna się w momencie dowiedzenia się o powołaniu przez testatora. Oświadczenie spadkobiercy o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku nie może być złożone

pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu. Kodeks cywilny rozróżnia 3 rodzaje oświadczeń spadkobierców:

PRZYJĘCIE SPADKU WPROST skutkuje połączeniem majątku spadkowego oraz majątku osobistego spadkobiercy. Beneficjent ponosi od tej chwili, z całego powstałego majątku, nieograniczoną odpowiedzialność za długi spadkowe. Taki model odpowiedzialności za długi spadkodawcy wiąże się bowiem z ochroną interesów wierzycieli zmarłego. Ustawodawca wyłączył możliwość przyjęcia spadku wprost jedynie dla gminy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy oraz dla Skarbu Państwa, gdy dziedziczą z ustawy. Spadkobiercy Ci nabywają spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

PRZYJĘCIE SPADKU Z DOBRODZIEJSTWEM INWENTARZA oznacza, iż spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo w spisie inwentarza stanu czynnego spadku. Mówiąc prościej, jeśli spadkodawca pozostawił aktywa i pasywa, to odpowiedzialność spadkobiercy za te pasywa ponosi on tylko do wartości aktywów. W ten sposób, a więc z dobrodziejstwem inwentarza nabywa spadek z mocy prawa także spadkodawca, który nie złożył w ustawowym terminie żadnego oświadczenia.

ODRZUCENIE SPADKU powoduje utratę przez spadkobiercę praw i obowiązków wchodzących w skład spadku, tak, jakby nie dożył chwili jego otwarcia. Odrzucić spadku nie może jednak gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy oraz Skarb Państwa, gdy dziedziczą z ustawy.

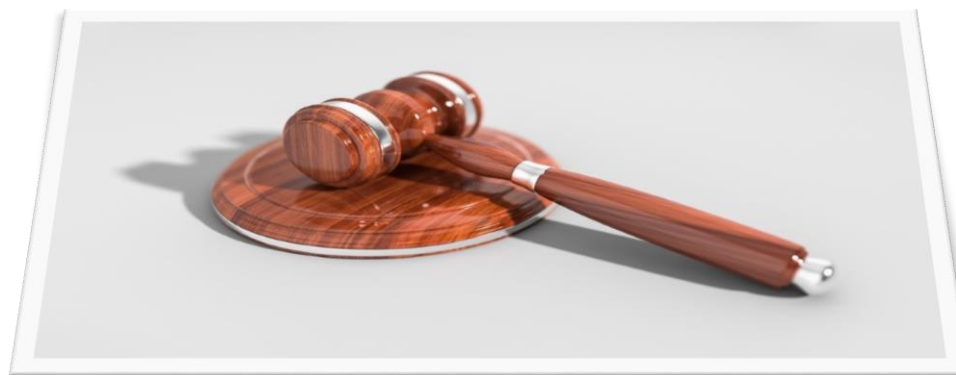
📌 Spadkobierca wobec osób trzecich, musi udokumentować fakt i zakres swego dziedziczenia po danym spadkodawcy. Służyć temu ma dokument w postaci odpisu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo wypisu aktu poświadczenia dziedziczenia.

POSTANOWIENIE O STWIERDZENIU NABYCIA

SPADKU wydaje sąd spadku na wniosek osoby, która wykaże swój

interes w ustaleniu kręgu spadkobierców. Będzie to przede wszystkim sam beneficjent spadku, ale wniosek może m.in. pochodzić od osoby uprawnionej do zachowku, czy też od wierzyciela spadkobiercy. Sąd spadku jest właściwy do otwarcia testamentu, jeśli taki spadkodawca pozostawił. Jeśli w toku postępowania nadal będzie

otwarty termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku, sąd przyjmie od spadkobiercy takie oświadczenie. Stwierdzenie nabycia spadku nie może bowiem nastąpić przed upływem 6 miesięcy od otwarcia spadku, chyba że wszyscy znani spadkobiercy złożą już oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku. Uczestnikami tego postępowania muszą być wszyscy spadkobiercy testamentowi i ustawowi, natomiast osoby, których praw będzie dotyczył wynik sprawy, mogą brać w niej udział. Celem procedury jest ustalenie kręgu spadkobierców

dziedziczących po danym spadkodawcy i określenie udziałów przypadających każdemu z nich. Prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku rodzi domniemanie, że osoba, która je uzyskała jest spadkobiercą.

POŚWIADCZENIE DZIEDZICZENIA jest instytucją stosunkowo nową w prawie polskim. Pozwala dowolnemu notariuszowi, w sprawach niespornych, stwierdzać prawa do spadku

z ustawy lub testamentu, z wyłączeniem prawa wynikającego z testamentów szczególnych. Oznacza to, że wszyscy potencjalni spadkobiercy testamentowi i ustawowi muszą złożyć zgodny wniosek przed notariuszem, co do tego po kim dziedziczą, na jakiej podstawie i w jakich udziałach. Również poświadczenie dziedziczenia nie może nastąpić

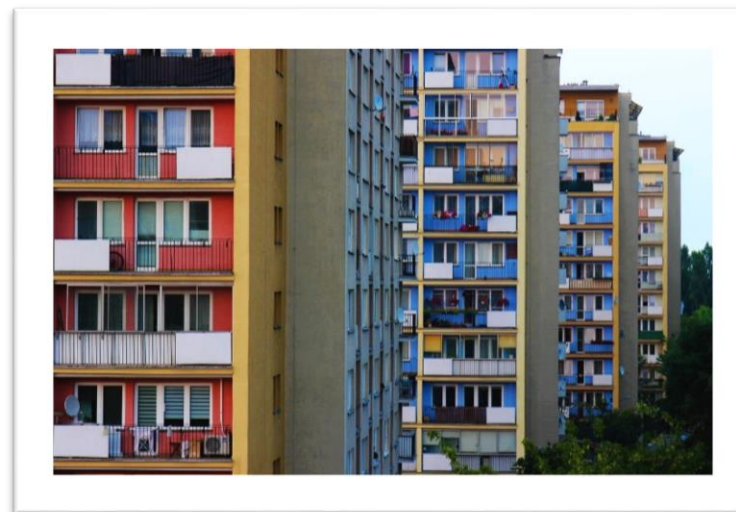
przed upływem 6 miesięcy od otwarcia spadku, chyba że wszyscy znani spadkobiercy złożą już oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku. Notariusz za pośrednictwem systemu teleinformatycznego dokonuje wpisu sporządzonego aktu poświadczenia dziedziczenia do rejestru aktów poświadczenia dziedziczenia prowadzonego przez Krajową Radę Notarialną. Zarejestrowane poświadczenie dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

DZIAŁ SPADKU to nic innego, jak rozdysponowanie aktywów pomiędzy spadkobierców. Do czasu jego dokonania obowiązuje bowiem wspólność majątku spadkowego, która niesie dla spadkobierców wiele problemów w zakresie zarządzania, korzystania oraz rozporządzania takim majątkiem. Owa wspólność może być zniesiona przez umowę działową zawartą przez wszystkich spadkobierców bądź przez sąd, na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców. W wyniku podziału, poszczególne składniki majątku spadkodawcy przypadają konkretnym spadkobiercom na wyłączność lub na zasadzie współwłasności, a masa spadkowa przestaje istnieć. Do dokonania działu spadku konieczna jest wycena jego poszczególnych składników. Miarodajny jest tu stan spadku z chwili jego otwarcia. Stosuje się przy tym ceny z momentu dokonywania podziału.

DZIAŁ UMOWNY może nastąpić, gdy wszyscy spadkobiercy są zgodni, co do sposobu podziału aktywów. Jeżeli do spadku należy nieruchomości, umowa taka powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. Prawo spadkowe dopuszcza przeprowadzenie częściowego działu spadku, a co za tym idzie dopuszcza zawarcie kilku umów działowych pomiędzy spadkobiercami. Umowa działowa może przewidywać dopłaty lub spłaty między poszczególnymi spadkobiercami, jeśli tego wymagać będą wzajemne rozliczenia.

DZIAŁ SĄDOWY najczęściej spotykany jest, gdy spadkobiercy mają różne wizje podziału aktywów, ale może zostać przeprowadzony również na zgodny wiosek spadkobierców. Właściwym do wszczęcia i prowadzenia

sprawy jest sąd spadku. Postępowanie działowe kończy się wydaniem przez sąd postanowienia zawierającego plan podziału. Ustawodawca dopuszcza, aby sądowy dział spadku objął tylko część majątku, ale jest to wyjątek i może nastąpić jedynie z ważnych powodów. Sąd, w swym rozstrzygnięciu, dąży zawsze do podziału spadku w naturze na części odpowiadające udziałom poszczególnych spadkobierców. Powstałe w ten sposób różnice wartości wyrównują zasądzone dopłaty. Jeżeli podział w naturze jest niemożliwy, wówczas sąd może przyznać przedmioty spadkowe jednemu ze spadkobierców z obowiązkiem spłaty pozostałych, albo może zarządzić sprzedaż składników spadku. W tym ostatnim przypadku, podziale między spadkobierców podlega suma uzyskana ze sprzedaży. Podkreślić należy, że jest to najmniej korzystny sposób podziału, gdyż uzyskiwane w wyniku sprzedaży ceny są przeważnie poniżej wartości rynkowej.